

Stefan Moysa

"Heute von Gott reden", Martin Hengel, Rudolf Reinhardt, München-Mainz 1977 : [recenzja]

Collectanea Theologica 49/2, 181-182

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stosunek do Boga formuje właśnie w oparciu o świat. Spełnia on jednak funkcję oczyszczającą względem wiary pozbawiając ją fałszywych pomocy. Po tej samej linii idzie Metz, przy czym kładzie on nacisk na Wcielenie. Jest ono potwierdzeniem świeckości świata i jego autonomii, która z kolei jest związana z „odbóstwieniem” czyli pozbyciem się wszelkich fałszywych bóstw za nim stojących. Ateizm według Metza jest za daleko posuniętym i nieuzasadnionym wnioskiem wyprowadzonym z tego odbóstwienia. Wreszcie Kern sądzi, że ateizm i sekularyzację współczesną należy uważać za konsekwencję biblijnej wiary w stworzenie, która ukazuje Boga całkowicie różnego od świata i przez to również demitologizuje fałszywe bóstwa. Stąd odpowiedzią na ateizm będzie właściwe pojmowanie wiary w stworzenie świata, który Bóg przez to stworzenie właśnie czyni samodzielnym. Trzeba więc odrzucić pojmowanie działalności człowieka jako konkurencyjne w stosunku do stworzenia.

Inna grupa teologów widzi ateizm przede wszystkim jako problem antropologiczny i sięga tym samym do sedna sprawy. Pannenberg wskazuje na religijny wymiar człowieka, na który już zwrócił uwagę Feuerbach i na antropomorfizację pojęcia Boga, która z tego wymiaru wynika i do ateizmu prowadzi. Pod tym samym kątem rozważa problem Karl Rahner, gdyż do tego ostatecznie zmierza jego transcendentna i antropocentryczna teologia. Głównym zagadnieniem jest dla Rahnera sprawa anonimowego chrześcijaństwa, które można sprowadzić do ukrytej afirmacji Boga zawartej w życiu człowieka skierowanym na dobro.

Dużą uwagę poświęca autor ateizmowi w obrębie samej teologii chrześcijańskiej, jaka w pewnych swoich formach, pod pozorem uniknięcia antropomorfizmu i walki z teistycznym pojmowaniem Boga, dochodzi do ateizmu zamaskowanego chrześcijaństwem. Są to pewne formy teologii śmierci Boga reprezentowane w krajach języka niemieckiego przez D. Sölle i H. Brauna.

Książka jest pierwszym wyczerpującym opracowaniem ateizmu z teologicznego punktu widzenia. Już samo zebranie i usystematyzowanie różnych opinii jest pożyteczne i może dać impuls do teologicznego opracowania, tym razem samodzielnego, jednego z najważniejszych problemów współczesności.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Heute von Gott reden, wyd. Martin Hengel i Rudolf Reinhardt, München-Mainz 1977, Chr. Kaiser Verlag — Matthias-Grünwald-Verlag, s. 183.

W ramach obchodów 500-lecia istnienia uniwersytetu w Tybindze, wydziały teologiczne tego uniwersytetu zorganizowały sympozjum ekumeniczne na temat: *Pytanie o Boga dzisiaj*. Prelekcje głosili, poza dwoma wyjątkami, profesorowie obu wydziałów.

Na czoło wybijają się dwa tematy teologiczne: *Bóg i przyszłość* opracowany przez katolika Kaspera oraz *Bóg i wolność* przez luteranina Moltmanna.

Kasper uzasadnia szeroko tezę, że chrześcijańska nadzieja na przyszłość posiada wymiar teraźniejszości. Dostrzega na przykład, że w Biblii obok eschatologii znajduje się wiara w stworzenie, która podkreśla bezpośrednie i aktualne działanie Boga w świecie. Ponadto same wypowiedzi eschatologiczne i przyszłościowe Biblii złączone są z wypowiedziami mówiącymi o teraźniejszym działaniu Boga. W cudach Jezusa na przykład, obecne już jest królestwo Boże (por. Łk 11,20). W ten sposób teraźniejszość i przyszłość w Biblii znajdują się w stanie ciągłego dialektycznego napięcia: przyszłość Boża wskazuje na teraźniejszość i odwrotnie — wypowiedzi teraźniejsze mówią o przyszłości.

Moltmann nie pierwszy raz porusza temat wolności chrześcijańskiej. Bóg jest Bogiem wolności gdyż wyprowadza On swój naród z niewoli egip-

skiej i bierze w obronę słabych i uciśnionych. Prawdziwa wiara jest wolnością, gdyż człowiek dzięki niej uczestniczy w nieskończonych Bożych możliwościach. Stąd wyprowadza Moltmann szereg praktycznych zastosowań, jak zaprowadzić sprawiedliwość społeczną, by nie naruszyć wolności i na odwrót.

Charakter teologiczny, chociaż zupełnie odmienny od wypowiedzi wymienionych teologów zachodnich, posiada również referat generalnego sekretarza Światowej Rady Kościołów Pottera, który mówi o doświadczeniu Boga w dialogu między kulturami. Potter opowiada przede wszystkim o swoich doświadczeniach jako człowieka czarnego urodzonego na Wyspach Karaibskich. Dla znajdującej się przez setki lat w niewolnictwie tamtejszej ludności, doświadczenie Boga było wyzwoleniem. To doświadczenie przejawiało się w tamtejszych utworach poetyckich *negro spirituals*. Doświadczenie Boga w Ameryce Południowej przejawia się natomiast jako wielki krzyk o wyzwolenie ekonomiczne i społeczne. W Azji ukazuje się ono jako pragnienie spotkania z Bogiem na drodze, którą wskazują tamtejsze bogate filozofie i religie.

Z innych referatów należy wymienić wykład Korffa na temat teologicznego i etycznego znaczenia nauk humanistycznych, nowe biblijne ujęcie G. Lohfinka o obrazie Boga w orędziu Jezusa Chrystusa, oraz rozważania Nipkowa o Bogu i sumieniu w wychowaniu młodego człowieka. Wreszcie filozofujący fizyk von Weizsäcker mówi o dialogu między teologią i filozofią a naukami przyrodniczymi.

Referaty robią czasem wrażenie, że są luźno związane z zasadniczą myślą przewodnią sympozjum. Ukazują jednak bez wątpienia jak, mimo sekularyzacji, pytanie o Boga głęboko sięga w różne przejawy życia i wiedzy współczesnej.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Leo SCHEFFCZYK, *Schwerpunkte des Glaubens. Gesammelte Schriften zur Theologie*, Einsiedeln 1977, Johannes Verlag, s. 528.

Książka zawiera 23 artykuły stanowiące wybór prac autora. Poruszane są tu niemal wszystkie zagadnienia, które w ciągu ostatnich dziesięciu lat były przedmiotem dyskusji teologicznej. Każdy komu jest nieco znana twórczość Leo Scheffczyka rozpoznaje bez trudu, że wiele z tych artykułów związanych jest z większymi pracami autora dotyczącymi tajemnicy Boga, zmartwychwstania Chrystusa czy słowa Bożego. Układ stanowi pewną systematyzację teologiczną idącą od problemów czysto filozoficznych poprzez te, które stanowią rdzeń chrześcijańskiego misterium, aż do zagadnień ujawniających działanie misterium w życiu.

Z zagadnień filozoficznych interesuje autora przede wszystkim problem prawdy i jej stosunek do historii. Scheffczyk podkreśla pozytywne strony myślenia historycznego i jego znaczenie w Kościele. Nie mniej mocno wskazuje na to, że zarówno na planie filozoficznym jak i teologicznym, prawda zachowuje niezmienny rdzeń, inaczej przestałaby być sobą. Takimi niezmiennymi czynnikami są we filozofii podstawowe wartości ludzkie, w teologii między innymi istota Kościoła i dogmat.

Śród zagadnień metodologii teologicznej szczególne zainteresowanie wzbudza artykuł, w którym mowa jest o służbie, jaką dogmat spełnia wobec przepowiadania Kościoła. Dogmat jest przede wszystkim odczytywaniem Pisma św., które się jednak do niego nie ogranicza, ale dalej jego treści pogłębia w świetle tradycji Kościoła. Zasadniczy wpływ na ten proces ma kontekst kulturowy i obraz świata, w ramach którego Pismo św. jest każdorazowo przez Kościół odczytywane. Dogmat wyraża zarówno pewną prawdę pojęciową, jak też spotkanie z osobą objawiającego się Boga.

Tajemnica Boga jest w pewnym znaczeniu ośrodkiem współczesnej dys-